

# Det glemte kapitel: Palæstinensisk tilbageholdelse og tvangsarbejde i israelske lejre under 1948-krigen

Den arabisk-israelske krig i 1948, som palæstinenserne kalder Nakbaen eller „katastrofen“, markerede et vendepunkt i Mellemøstens historie. Den førte til fordrivelsen af over 700.000 palæstinensere og oprettelsen af staten Israel. Midt i kaosset med landsbyudrivelser og militæroperationer dukker et mindre kendt aspekt op: interneringen af tusindvis af palæstinensiske civile i israelsk-drevne tilbageholdelseslejre. På baggrund af afklassificerede rapporter fra Den Internationale Røde Kors Komité (ICRC) og historiske analyser undersøger dette essay, hvem der blev tilbageholdt, de hårde forhold de udholdt, karakteren af det tvangsarbejde de blev pålagt, og hvordan disse praksisser overtrådte gældende international humanitær ret. Mens israelske fortællinger ofte fremstiller lejrene som nødvendige krigstidsforanstaltninger til at tilbageholde potentielle kombattanter, fremhæver palæstinensiske beretninger systematiske overgreb og udnyttelse og understreger konfliktens menneskelige omkostninger.

## Hvem blev interneret: Civile fanget i krydsilden

De tilbageholdte i disse lejre var overvejende palæstinensiske civile – ikke kombattanter – som blev taget til fange under Israels militære kampanjer for at sikre territorium og skabe et jødisk demografisk flertal. Skøn anslår, at mellem 5.000 og 9.000 personer blev holdt på mindst 22 steder – fem officielle krigsfange-/arbejdslejre og op til 17 uofficielle – fra 1948 og helt frem til 1955. De officielle lejre som Atlit nær Haifa, Ijlil nordøst for Jaffa, Sarafand nær den affolkede landsby Sarafand al-Amar, Tel Litwinsky nær Tel Aviv og Umm Khalid nær Netanya rummede flertallet, med kapacitet fra et par hundrede til næsten 3.000. De uofficielle lejre var improviserede i politistationer, skoler eller landsbyhuse, ofte i områder, der ifølge FN's delingsplan var tildelt den arabiske stat.

Demografisk set var de internerede primært raske mænd i alderen 15–55 år, klassificeret som „i kampdygtig alder“ og behandlet som potentielle trusler trods deres civile status. Registre viser imidlertid et bredere net: ældre mænd over 55 (mindst 90 dokumenterede), drenge helt ned til 10–12 år (77 under 15), syge (herunder tuberkuloseramte) og lejlighedsvis kvinder og børn. I de officielle lejre udgjorde palæstinensiske civile 82–85 %, hvilket langt oversteg antallet af regulære arabiske soldater eller ægte krigsfanger. Tilfangetagelser skete ofte under massefordrivelses, fx under Operation Dani i juli 1948, hvor 60.000–70.000 palæstinensere blev jaget ud af Lydda (Lod) og Ramle, og op til en fjerdedel af de voksne mænd blev interneret. Lignende razziaer ramte galilæiske landsbyer som al-Bi'na, Deir al-Asad og Tantura under Operation Hiram i oktober 1948.

Metoderne til bortførelse var systematiske og brutale: mænd blev skilt fra deres familier ved hjælp af forberedte mistænknelister, tvunget til marcher i ekstrem varme uden vand eller transporteret i lastbiler under streng bevogtning. Mange blev anklaget for at være „sabotører“ uden bevis eller rettergang – en politik for vilkårlig tilbageholdelse af hensyn til sikkerhed, demografisk kontrol og arbejdskraftbehov. Overlevende beretninger, fx fra Moussa i Galilæa, beskriver, hvordan de blev drevet af sted under geværløb, og unge mænd blev skudt under tilfangetagelsen. Uddannede eller politisk aktive personer, fx deltagere i det arabiske oprør 1936–39, blev udsat for ekstra kontrol, selvom visse ideologiske tilhørsforhold (f.eks. kommunister) af og til førte til bedre behandling via eksternt pres.

## Hårde realiteter: Forholdene i lejrene

Livet i lejrene var præget af afsavn og mishandling, langt under humanitære standarder. Boliger bestod af genbrugte britiske mandat-områder, telte omgivet af pigtråd og vagttårne eller halvødelagte palæstinensiske landsbybygninger. Overbelægning var udbredt: 20–30 mænd i en fugtig, utæt telt eller rum, hvilket førte til vinterlidelser, hvor vand sivede ind under provisoriske senge af blade, pap og træstumper. Sanitære forhold var elendige: åbne latriner, utilstrækkelige vaskefaciliteter og dårlig hygiejne bidrog til sygdomme som tuberkulose. Madrationerne var minimale – 400–700 gram brød dagligt til arbejderne, suppleret med defekte frugter, dårligt kød og sjældne grøntsager – hvilket førte til underernæring. Vand var stærkt rationeret og forværede lidelserne under tvangsmarcher og daglige rutiner.

Lægehjælp var næsten fraværende; syge lå uden behandling, og sårbare grupper som ældre og børn led mest, med dødsfald som følge af kulde eller ubehandlede skader. Mishandling var systematisk: slag, vilkårlige skud (ofte fremstillet som „flugtforsøg“) og ydmygelser som tvungne nøgenvisitationer foran kibbutz-beboere. ICRC-delegaten Emile Moeri beskrev i en rapport fra januar 1949 situationen således: „Det er smertefuldt at se disse stakkels mennesker, især de gamle, som blev revet væk fra deres landsbyer og sat i en lejr uden grund, tvunget til at tilbringe vinteren under våde telte, langt fra deres familier; de, der ikke kunne overleve disse forhold, døde.“ Vagter – herunder tidligere britiske officerer og eks-Irgun-medlemmer – opretholdt et regime af frygt med daglige inspektioner, arbejde og trusler.

ICRC spillede en afgørende rolle ved at besøge lejrene og dokumentere overtrædelser, men dens indflydelse var begrænset til „moralisk overtalelse“, da Israel ofte ignorerede krav om løsladelser eller forbedringer. Rapporterne viste blandede vurderinger – tidlige kritikker af mad og tvang blev afløst af svage forbedringer i hygiejnen sidst i 1948 – men forvirringen mellem civil og krigsfange-status fortsatte.

## Udnyttelse gennem arbejde: Rygraden i krigens behov

Tvangsarbejde var kernen i lejrenes formål og udnyttede de tilbageholdte til at styrke Israels spirende infrastruktur midt i arbejdskraftmangel på grund af jødisk mobilisering. Opgaverne var udmattende og farlige og udført dagligt under bevåbnet opsyn: oprydning af slagmarker for lig, murbrokker og uantændte granater; grave skyttegrave og befæste stillinger; bygge veje (f.eks. til Eilat i Negev); bryde sten; dyrke grøntsager; rengøre soldaterkvarterer og toiletter; og transportere plyndret ejendom fra nedrevne palæstinensiske hjem.

Afvisning medførte slag eller henrettelse, som overlever Tewfic Ahmed Jum'a Ghanim fortalte: „Den, der nægtede at arbejde, blev skudt. De sagde, han havde forsøgt at flygte.“

Arbejdsforholdene forstærkede lejrens lidelser: heldagsarbejde i ekstremt vejr med minimale rationer som „incitament“. ICRC-delegaten Jacques de Reynier kaldte det „slaveri“ i juli 1948 og påpegede, at civile i alderen 16–55 blev spærret inde til militærrelateret arbejde, hvilket overtrådte forbuddet mod sådan tvang. Vidnesbyrd som Marwan Iqab al-Yehiyas fra Umm Khalid beskriver stenbrydning i stenbrud med elendig mad – én kartoffel om morgenen og en halv tørret fisk om aftenen – krydret med ydmygelser. Arbejdet strakte sig ud over lejrene til steder som Mitzpe Ramon og bidrog direkte til krigsindsatsen og statsopbygningen.

Den israelske historiker Benny Morris berører kort disse tilbageholdelser i *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* og noterer, at palæstinensere fra områder som Lydda og Ramle blev holdt til screening og brugt til landbrugs-, husholdnings- og militærstøtte indtil løsladelse eller udvisning. Han fremstiller dem dog som ad hoc-sikkerhedsforanstaltninger i kaosset og nedtoner systematisk udnyttelse sammenlignet med pro-palæstinensiske kilder.

## Overtrædelser af folkeretten: Et klart brud

Disse praksisser var i strid med fremvoksende og sædvanlig international humanitær ret, især 1929-Genèvekonventionen om krigsfanger og 1907-Haagreglementet, som påvirkede standarderne i 1948. Vilkårlige bortførelser og ubegrænset tilbageholdelse uden anklager overtrådte beskyttelse mod tvangsforflytning (senere kodificeret i Genèvekonvention IV, artikel 49) og krav om human behandling uden diskrimination. Tvangsarbejde – især militærrelaterede opgaver som gravning af skyttegrave eller rydning af ueksploderet ammunition – brød artikel 31 i 1929-konventionen, som forbyder arbejde, der hjælper fjendens operationer eller udsætter liv for fare.

Lejrforholdene – undermålig mad, hygiejne og lægehjælp – tilsidesatte krav om tilstrækkelige rationer til at opretholde helbred (1929-konventionen, artikel 11) og månedlige lægeundersøgelser (artikel 15). ICRC protesterede gentagne gange mod disse overtrædelser, men Israels manglende efterlevelse – støttet af vestlige magter – gjorde indgrebene ineffektive. Sådanne handlinger, herunder brug af civile til farligt arbejde, ville i dag udgøre krigsforbrydelser under Rom-statutten og kaster vedvarende juridiske skygger over konflikten.

## Arv og refleksioner

Interneringen af palæstinensiske civile 1948–1955 er stadig et underbelyst aspekt af Nakbaen, overskygget af massefordrivelserne. Af de tilbageholdte blev 78 % (ca. 6.700) udvist som „gidsler“ i våbenhvileforhandlingerne og nægtet retur, mens andre blev løsladt stykvis. Denne episode påførte ikke kun øjeblikkelig lidelse, men bidrog også til intergenerational traume og flygtningekrisen. I dag, mens debatter om historisk ansvar fortsætter, fremmer anerkendelse af disse lejre gennem afklassificerede arkiver en fyldigere forståelse af konfliktens oprindelse. Ved at konfrontere disse overtrædelser kan samfund arbejde mod forsoning baseret på retfærdighed og internationale normer.

## Kilder

1. Abu Sitta, Salman & Terry Rempel. "The ICRC and the Detention of Palestinian Civilians in Israel's 1948 POW/Labor Camps." *Journal of Palestine Studies* 43, nr. 4 (2014): 11–38. Tilgængelig på: [https://www.researchgate.net/publication/279227552\\_The\\_ICRC\\_and\\_the\\_Detention\\_of\\_Palestinian\\_Civilians\\_in\\_Israel%27s\\_1948\\_PC](https://www.researchgate.net/publication/279227552_The_ICRC_and_the_Detention_of_Palestinian_Civilians_in_Israel%27s_1948_PC)
2. Morris, Benny. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Tilgængelig på: <https://www.cambridge.org/core/books/birth-of-the-palestinian-refugee-problem-revisited/8AE72A6813CEA7DDDE8F9386313F0D97>.
3. International Committee of the Red Cross (ICRC). Afklassificerede arkiver om 1948-konflikterne, inkl. rapporter om palæstinensiske tilbageholdelser. Henvist i: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/jps.2014.43.4.11> (via Abu Sittas analyse).
4. Zochrot. "Remembering the Prisoners of War Camps." Hæfte, 2024. Tilgængelig på: [https://www.zochrot.org/publication\\_articles/view/56542/en?\\_Remembering\\_the\\_Prisoners\\_of\\_War\\_Camps](https://www.zochrot.org/publication_articles/view/56542/en?_Remembering_the_Prisoners_of_War_Camps).
5. Genèvekonventionen om behandling af krigsfanger (1929). Fuld tekst: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gc-pow-1929>.
6. Genèvekonvention (III) om behandling af krigsfanger (1949). Fuld tekst: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949>.
7. Yderligere historisk kontekst om ICRC's rolle i 1948: "From our archives: protecting prisoners and detainees." Tilgængelig på: <https://www.icrc.org/en/document/150-years-humanitarian-action-protecting-prisoners-and-detainees>.
8. Al-Awda. "On Israel's little-known concentration and labor camps in 1948–1955." 19. oktober 2014. Tilgængelig på: <https://al-awdapalestine.org/2014/10/on-israels-little-known-concentration-and-labor-camps-in-1948-1955/>.